

Крамаренко Юрій Миколайович
*Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ,
юридичний факультет,
кафедра кримінально-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук, доцент*

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ДОВІРИ В УМОВАХ ПОСТПРАВДИ

Довіра у взаєминах в умовах постправди стає розкішшю. Рівень довіри до органів влади, бізнесу, недержавних громадських організацій, преси та інших суб'єктів суспільних відносин стає об'єктом багатьох досліджень, в тому числі тих, що здійснюються за замовленням уряду, [1; 2; 3; 4] та є предметом змагань політиків та підприємців. В національній доповіді «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» довіра, визначається як складова «духовної сфери життєдіяльності сучасного суспільства», джерело «набуття її суб'єктами внутрішньої свободи» та «запорукою поширення ненасильницької, свідомої соціальної взаємодії» [5, с.145].

Спостерігаючи за результатами досліджень щодо стану довіри до основних суб'єктів впливу на соціальні процеси, можна помітити, що суспільство знаходиться в дещо збентеженому стані й проявляє недовіру до соціальних та державних інститутів. Крім того, за даними «Daniel J. Edelman Holdings Inc.» 83% співробітників у світі занепокоєні втратою роботи, більш ніж половина їх респондентів відчуває втрату поваги й гідності, три чверті занепокоєні тим, що «підробні» новини будуть використовуватись як зброя, а 60% бояться технологічних змін [6].

Припускаючи, що такі дослідження максимально відображають дійсний стан суспільства, можна стверджувати про необхідність знаходження дієвих інструментів щодо побудови комфортних взаємин, основою яких є довіра. Ці дані також вказують на наявність підозрливості у взаєминах. Оскільки на думку фахівців безпідставна підозрливість є формою агресивної поведінки [7, с.171], то цілком придатними для застосування будуть інструменти, які застосовуються при нейтралізації конфліктних ситуацій, де агресія опонентів один до одного є характерною рисою.

Питанням взаємодії соціальних систем присвячена досить не нова, проте корисна та актуальна робота Р. Акоффа і Ф. Емері «Цілеспрямовані системи» [8]. В цій роботі чимала частина присвячена саме вирішенню конфліктних ситуацій і взаємній комунікації, що може бути використано для знаходження шляхів розв'язання проблем комунікації в умовах постправди.

З погляду впливу на конфлікт Р. Акофф і Ф. Емері використовують три поняття, які українською мовою можна озвучити як «усунення», «подолан-

ня» та «вирішення». Перше зводиться до зміни в оточенні конфлікту, при якому його учасники перестають конфліктувати між собою (наприклад, ізоляція учасників або усунення причин). Подолання полягає у змінах «в поведінці або у властивостях одного або обох учасників, при якому вони більше не конфліктують один з одним». Вирішення – це «вибір одним з учасників такого способу дій з безлічі доступних, який би максимізував його очікувану питому цінність» (наприклад залишення конфліктного оточення або зміна власної поведінки) [8, с.195].

З використанням розробок А. Рапопорта й інших фахівців вони роблять висновок про те, що «конфлікт, в якому для усунення або знешкодження одного з учасників застосовується фізична сила», яка «може усунути конфлікт з точки зору переможця, але не з точки зору переможеного», може спричинити ще більш негативні наслідки. Це пояснюється тим, що «вороже ставлення переможеного до переможця, як правило, не проходить, а тільки посилюється, так що при нагоді він намагається розв'язати новий конфлікт, найчастіше ще більш інтенсивний, ніж перший» [8, с.196].

Вони наголошують також на тому, що подолати конфлікт можливо за допомогою спілкування: «Одна з конфліктуючих сторін може вдатися до спілкування, щоб впливати на поведінку іншої сторони, або інформуючи її (змінюючи її вірогідність вибору), або інструктуючи її (змінюючи ефективність її вибору), або мотивуючи її (змінюючи ті цінності, які вона приписує можливим результатам), або, нарешті, комбінуючи всі ці форми» [8, с.196]. Окрім цього, автори роблять акцент на тому, що при подоланні конфлікту нав'язування є неефективним способом впливу, оскільки воно не залишає опоненту «жодного вибору». Натомість засоби стримування, винагороди та спілкування використовують для того, щоб спонукати опонента до потрібної поведінки, при цьому залишаючи право вибору за ним [16, с.198].

З огляду побудови ефективної комунікації між опонентами, у вказаній роботі зроблено посилення на гіпотези, висунуті А. Рапопортом, котрі зводяться до наступного. По-перше, «якщо двом ворогуючим особам доводиться сперечатися про предмет, з приводу якого їхні думки розходяться, то вони швидше дійдуть згоди, якщо від кожного з них вимагати, формулювання точки зору опонента в прийнятному для опонента вигляді». По-друге, необхідним є окреслення кожною стороною меж та умов «обґрунтованості позиції опонента»: «Ця гіпотеза пов'язана з повідомленням або з повідомленнями, адресованими кожним учасником конфлікту своєму опонентіві, де перераховуються умови, при яких, на його думку: 1) переконання опонента з приводу Х (предмету протиріччя – авт.) є обґрунтованими і 2) його ставлення до Х виправдано. Вона стверджує, що такий взаємний обмін призведе до того, що в результаті подальшого спілкування відмінність у ставленні до Х буде зменшуватися» [8, с. 264-265].

Таким чином, одним із ефективних засобів, що дозволяє вплинути один на одного й змінити поведінку опонентів під час взаємин є спілкування, в

якому відсутні викривлення або некоректне тлумачення інформації, якою обмінюються учасники. Формування взаємного спілкування, що засноване на засадах дискусії під час якої сторони починають повною мірою розуміти один одного, може підвищити рівень довіри на всіх рівнях і видах суспільних відносин, а також допомогти усунути суперечності й необґрунтовані підозри чи звинувачення один одного. Отже, заданням соціальних та державних інституцій, що прагнуть формування довіри у взаєминах, є побудова саме таких платформ для взаємного спілкування та розуміння, що є відмінними від платформ для поширення або нав'язування певної інформації.

Бібліографічні посилання:

1. World-Low 9% of Ukrainians Confident in Government. URL: <https://news.gallup.com/poll/247976/world-low-ukrainians-confident-government.aspx> (дата звернення 10.05.2020р.)
2. 2020 Edelman trust barometer. URL: <https://www.edelman.com/trustbarometer> (дата звернення 10.05.2020р.)
3. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції. Постанова Кабінет Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-п> (дата звернення 10.05.2020р.)
4. Оцінка громадянами ситуації в країні та діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv>
5. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь: підручник / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ України. Київ: НАН України, 2016. 284 с. URL: http://nbuviar.gov.ua/images/naukmon/Civilizaciynuy_vubir_Ukrainu.pdf (дата звернення 10.05.2020р.)
6. The evolution of trust. URL: <https://www.edelman.com/research/evolution-trust> (дата звернення 10.05.2020р.)
7. Зелинский А.Ф. Криминальная психология. Научно-практическое издание. – К.: 1999. – 240 с.
8. Акофф Р., Эмери Ф. О целеустремленных системах. Пер с англ. под ред. И.А. Ушакова. М.: 1974, 272 с.

Сергієнко Тетяна Іванівна

Національний університет

«Запорізька політехніка»,

юридичний факультет,

кафедра загальноправових та політичних наук,

кандидат політичних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИЙ ПРОЦЕС І ПОЛІТИКА В ЕПОХУ ПОСТПРАВДИ

Актуальність даного дослідження полягає у тому, що інформація є механізмом, що забезпечує цілеспрямовані дії суб'єктів, а її накопичення дозволяє здійснювати корекцію поведінки суб'єктів та інститутів влади. За до-